

WAAR VROEGER DE LAKENWEVERS "HUNNE RAEMEN PLACHTEN TE STAEN"

Een van de plaatsen in onze stad waar eertijds de lakenwevers "hunne raemen plachten te staen, die dienen om haerlieder lakenen aen te reckenen", heet vandaag nog "RAMEN".

Aan de Zuidkant van het kruispunt, dat men ziet onderaan op de schets hierbij (Fig. 1), worden Poel en Hoogstraat van elkaar gescheiden door de Oude Houtlei; aan de Noordzijde door de Ramen die langs een echte Gentse hotsebotsende kassei naar de Burgstraat kronkelt. Tot aan de Brouwersstraat en het Klein Raamhof is de straat vrij breed en bezit ze nog behoorlijke voetpaden maar dan versmalt ze, maakt ze ter hoogte van de Komijnstraat en van de Luxemburgstraat een korte bocht om tenslotte langs een eng stuk met smalle trottoirs in de Burgstraat uit te monden. Over het geheel een vrij slecht wegdek; hier en daar met een paar scheppen asfalt opgevulde putten; een stuk historisch materiaal op zichzelf, niet het enige in zijn soort te Gent. Werkelijk iets van eigen bodem.

De hele buurt, waaraan ook nog het verder gelegen Blindeken kan worden toegevoegd, ligt ingesloten en als het ware verscholen tussen de Poel, de Hoogstraat, de Peperstraat, de Burgstraat, de Jan Breydelstraat en de Drabstraat. Ze bezit haar eigen specifiek karakter dat duidelijk contrasteert met

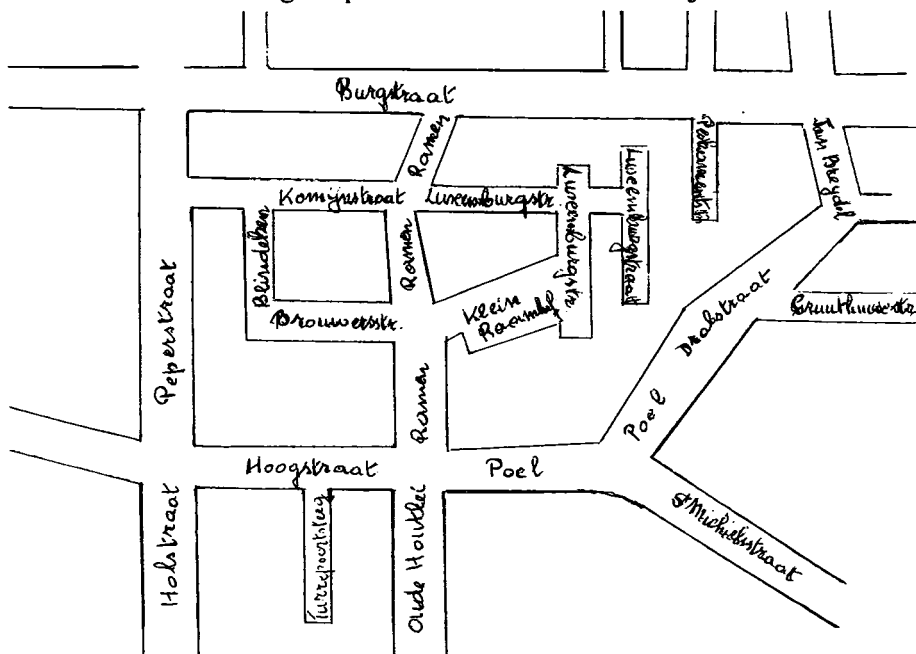

Fig. 1. Schets Ramen en omgeving - Hedendaagse situatie.

de grote en brede straten die haar omringen en waarin zich ook vandaag nog zeer mooie 18de-eeuwse herenwoningen bevinden.

We willen er terloops de aandacht op vestigen, dat op sommige stadsplannen de Perkamentstraat ten onrechte daar werd en wordt gesitueerd waar in werkelijkheid het laatste stuk van de Luxemburgstraat, het eigenlijk beluik, gelegen is. De Perkamentstraat zelf bevindt zich verder; het steegje ligt aan de Burgstraat met een ingang tussen de nrs. 33 en 35 maar geeft geen toegang tot de Luxemburgstraat.

De RAMEN EN OMGEVING hebben al een HEEL LANG BESTAAN achter de rug. Reeds in de 13de-14de eeuw worden ze vermeld. Het was een moerassige buurt van lager gelegen gronden die nu en dan door overstromingen geteisterd werden.

Spreken over de OORSPRONG VAN DE BENAMING "RAMEN" is meteen spreken over het werk dat eeuwen geleden op die plaats en in de omgeving verricht werd en dat verband hield met de lakennijverheid die in Vlaanderen en in Gent een grote bloei kende.

We hebben in het begin van deze bijdrage herinnerd aan hetgeen G. Celis in zijn "Beschrijving van Gent", sprekende over de Ramen, o.m. aanhaalt: "het schijnt dat daar vroeger de lakenwevers "hunne raemen plachten te staen, die dienen om haerlieder lakenen aen te rekenen".

J.J. Steyaert heeft het in zijn werk: "Volledige Beschrijving van Gent of Geschiedkundige Beschouwing van deze Stad en haar Bewoners" over de lakenbereiders" die eertijds hunne lakenramen hadden staen buten de turrepoorte bachter der burchstraete daer ment eet in de raemen".

In "Gent's Vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen" vermeldt Maur. Gysseling in het Glossarium: "RAMEN (waarop de lakens gespannen werden om te drogen) bevonden zich op diverse plaatsen in Overschelde, Sint-Pieters (bij de Walpoortstraat), buiten Zand- Posteerneen Torrepoort, in Ritsenborg enz. De Stadsrekening van 1315 vermeldt o.m. "vanden ramen over Scelde, vanden ramen Sente Pieters, vanden ramen in Ricenborgh ende Portackere". Die op Sint-Pieters worden al vermeld in 1268 (in tentoriis G SP)". Er moet terloops worden op gewezen dat Ritsenborgh (zie eveneens Maur. Gysseling) stond voor wat nu Luxemburgstraat heet.

Fr. Blockmans schrijft in zijn werk "Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1302", "dat in de rekening der grafelijke gezworenen (13de-14de eeuw) voor het eerst wordt gesproken over een belasting op de ramen, het is te zeggen de houten gestellen waarop de lakens te drogen werden gehangen". "Deze ramen, zo gaat de auteur verder, "werden gewoonlijk op vage gronden in de buurt der stad opgericht, zoals Overschelde en Poortakker, op welke laatstgenoemde plaats we er reeds in 1218 aantreffen. Die terreinen werden ook "Ramen" genoemd". In een voetnota wordt er nog aan toege-

voegd: "Zelfs ten huidigegen dage heet nog een Gentsche straat, leidend van de Houtlei naar de Burgstraat, in de buurt van de Ramen van 1218, "Ramen". (Ramen: Pannorum tentoriae).

De benaming "Ramen", "Raemen" of "Rame" treft men reeds aan in de 13de-14de eeuw. In de "Act.en Contr.,keure 1448-1449" is er sprake van de plaatsnaam "Ramen"; in de "Act.en Contr.,keure, 1488-1489" wordt eveneens melding gemaakt van de "Ramen"; in de "Act.en Contr.,keure, 1518-1519" spreekt men van "Rame"; in de Act. en Contr.gedeele, 1602-1603" treft men ook "Rame" aan. In de statistiek van J. Billet in 1662 nopens de straten van Gent, vindt men "Ramen", "Nieuwe Ramen".

De naam "Nieuwe Ramen" hoeft niet te verwonderen want ook de "Oude Ramen" bestonden. Die waren gelegen nabij de Bijloke. De plaats die daar voorheen had gediend voor het spannen van de lakens was echter in 1472 gewoon een weide geworden.

Ook op andere plaatsen trof men de benaming "Ramen" aan, o.a. op Overschelde, een drassige en moerassige grond waar de Stadsmagistraat enkele stukken meersgrond benutte om, ten gerieve van de lakenhandelaars en tegen betaling van een pachtgeld, ramen te laten opstellen die dienden om het opgespannen en vochtig laken te laten drogen. Er waren op Overschelde verschillende raamplaatsen o.m. "op eene plaetse van erven met al den catheilen, ghelaghen ende ramen, diere up staen ende geheleghen syn Overschelde en de nieuwe brughe dewelke men eedt de Ramen".

Maar laten we terugkeren naar onze Ramen aan de Houtlei.

De oorsprong van de plaatsnaam "Ramen" is in feite vrij duidelijk. Hij hield verband met de aanwezigheid op die plaats en in de onmiddellijke omgeving van ramen waarop de lakenbereiders hun lakens opspanden om die te laten drogen.

Straat- en plaatsnamen werden in de volksmond echter vervormd. Dat was ook het geval met de Ramen. Zo werd bij het opstellen van de straatnamenlijst in 1796 de benaming Ramen vervormd tot "Ram straat". Het plan Goethals van 1796 vermeldt "Ram straat" en met de verfransing van de Gentse straatnamen werd het "rue du Bélier", net alsof de benaming van de straat te maken had met ram: mannetjesschaap. Dat was ongetwijfeld te wijten aan een ontoereikende kennis van de historische oorsprong en van de werkelijke betekenis van de plaatsbenaming.

Steyaert spreekt in 1857 over "Ramen". Op het plan Gevaert-Vanimpe van 1878 staat er "rue du Bélier". G. Celis heeft het over "Ramen" en wijst er op hoezeer de Franse vertaling "rue du Bélier" verkeerd was.

Ook V. Fris legt uit dat de Ramen zo heetten omdat daar "de ramen plachten te staen die dienden omme de goede Liederen van de Drapiers haar lieder lakenen aan te reckene". De vertaling, zo voegt hij er aan toe, zou dus moeten luiden "rue des Rames" of "rue des Châssis". Maar, zo gaat Fris

verder, in 1796 maakte Goethals er "rue du Béliér" van en De Vreese heeft dit in het Reglement van 1812 overgenomen.

In het jaar 1900 hield A. Van Werveke voor de "Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent" een betoog waarin hij erop wees dat sommige straatnamen in de volksmond vervormd werden en dat men er slechts op het einde van de 18de eeuw aan dacht om de officiële lijst van de namen van de straten vast te stellen. "Spijtig genoeg", zo verklaarde Van Werveke, "is het vaststellen van de officiële namen tijdens het Frans Bewind op zeer gebrekkig wijze gebeurd", eraan toevoegend, "dat werk moet herzien worden; een belangrijk aantal namen van straten vergen een studie die veel langduriger en veel moeilijker is dan de meeste vraagstukken van plaatselijke geschiedenis". "Wat eveneens moet herzien worden", zo ging Van Werveke verder, "is de Franse vertaling van de namen van onze straten. We weten op welke bedenkelijke wijze dat werk door de Franse Republiek is doorgevoerd. "Ramen" dat "châssis" betekent, wordt vertaald door "rue du Béliér". Ook P. Fredericq herinnerde er in 1905 voor de "Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent" aan met welke lichtvaardigheid men tewerk was gegaan bij de systematische en officiële vertaling van de namen van de straten van Gent en hoeveel vergissingen daarbij begaan werden. Dat de Franse vertaling "rue du Béliér" dus fout was omdat de plaatsbenaming "Ramen" in werkelijkheid te maken had met de aanwezigheid van ramen waarop de lakenbereiders hun lakens te drogen hingen, lijkt geen twijfel en wordt vrij algemeen aanvaard.

Het heeft ons dan ook bijzonder verbaasd dat er nog een andere hypothese wordt geformuleerd in verband met de oorsprong van de benaming "Ramen". Zo schrijft Suzanne Janssens o.m.: "... op andere plaatsen heeft men voorzeker een opening in de stadsmuur gemaakt (een hol of een gat) om de heilige olie te kunnen toedienen". "In dit licht", zo gaat ze verder, "wordt de betekenis van verschillende Gentse plaatsnamen mij duidelijk. De Ramen spreken ons voorzeker van openingen in de stadsomheining, niet ver van de "Porta Leprosorum". Een raam is immers niet veel meer dan een gat in de muur dat dient om door te kijken of om iets door te geven... (*)

Deze verklaring van de benaming "Ramen" komt ons als volstrekt onwaarschijnlijk voor. Ze berust op geen enkele historische grond. Wij houden het in ieder geval bij "Ramen", plaats waar zich de houten stelsels bevonden waarop de lakens te drogen werden gehangen.

Voor een goed inzicht in de toenmalige situatie, moet men steeds voor ogen hebben dat er in de Middeleeuwen en daarna nog gedurende vele eeuwen, namelijk tot in 1899 toen hij gedempt werd, de HOUTLEIGRACHT was. Die kwam van het Kuipgat, lag in het verlengde van de Ketelvaart, liep

---

(*) Suzanne Janssens in Ghendtsche Tydinghen, 21ste jaargang 1992, nr. 4 bl. 238.

verder in de richting van de Poel en daarna langs een deel van de Ramen, om achter de Drabstraat te verdwijnen en tenslotte ter hoogte van de Breydelstraat opnieuw in de Lieve uit te monden.

Met "water" of "stadsgracht", waarover sprake in verband met de Ramen, werd dus de Houtlei of Houtleigracht bedoeld die in de loop van de 12de eeuw en wellicht al rond 1100 werd gegraven en de Sint-Michielswijk omsloot. Het Westelijk verdedigingsstelsel van de stad omvatte toentertijd, benevens de gracht, een omwallingsmuur voorzien van een aantal torens en versterkte poorten: Wijkhuis, Zandpoort, Posteernepoort en de grote en machtige Torrepoort of Turrepoort, deze laatste aan beide zijden van de Houtleigracht ter hoogte van de Poel. Later verloor dit verdedigingssysteem zijn nut en zijn functie (*).

Aan de Ramen bevonden er zich huizen die paalden aan de Houtleigracht net zoals dat het geval was voor de woningen gelegen aan de Westkant van de Drabstraat en waarvan de bewoners, langs de achterzijde van de panden, toegang hadden tot de gracht en zodoende langs die waterweg de Leie en de Lieve konden bereiken (**).

Een zeer mooie litho vóór 1841, van Heins naar Van Lokeren, toont de Torenbrug, de Torenpoort en geeft een kijk op de Ramen (Fig. 2).

We zullen verder zien dat de Torenbrug werd verbouwd, verbreed en hersteld om tenslotte te verdwijnen.

Er komt in het begin van deze bijdrage een schets voor (Fig. 1) die de hedendaagse configuratie van de buurt weergeeft. Interessant is de vergelijking met de afbeelding van een deel van een oud stadsplan van Gent waarop de toestand voorkomt zoals deze er in vroeger eeuwen uitzag toen de Houtleigracht nog bestond (Fig. 3).

Om de lezer te helpen bij het localiseren van de plaatsen, kan er worden aan toegevoegd dat, aan de rechterkant van het oud plan, de letter J in de Hoogstraat is aangebracht, ter hoogte van het toenmalig klooster van Galilea, dat zich links van de letter J bevindt; rechts ervan was de Noorderkant van de Hoogstraat. Verder onderscheidt men de ligging van de Ramen, van de Brouwersstraat, van het Blindeken, van de Komijnstraat, van de Luxemburgstraat, van de Drabstraat, van de Poel en van de Houtlei. Behalve de demping van de Houtlei is er aan de configuratie van de straten in de buurt eigenlijk niet veel veranderd.

De HOOGSTRAAT is waarschijnlijk een verhoogde berm geweest, een dam tussen drassige en moerassige gronden. Ze werd ook wel de "rechte strate buiten der Torrepoorten" genoemd (Weezenboek 1481-1482). Wat sommige

---

(*) G. Broget: "Toen Wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver Verleden blootlegden" in: Ghendtsche Tydinghen 20ste jaargang, 1991, nr. 5.

(**) G. Broget: "Langs de Drabstraat" in: Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang 1993, nr. 3.

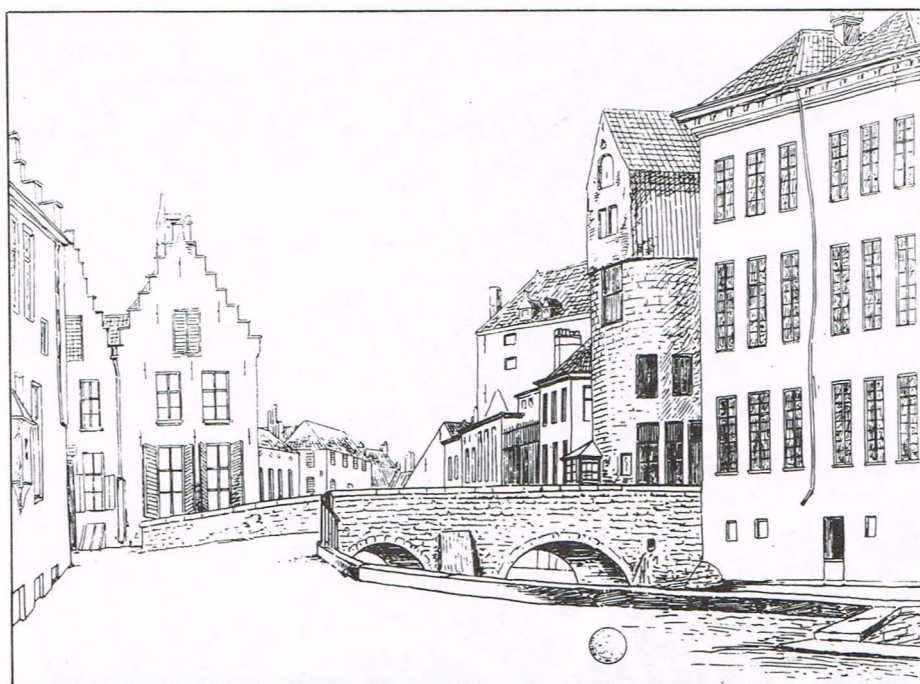

Fig. 2. Litho vóór 1841. Ramen. Torenbrug. Torenpoort. Heins naar Van Lokeren. Atlas Goetghebuur, Gents Stadsarchief.

lezers misschien niet weten is dat de Hoogstraat als buurt werd verdeeld in Opper-Hoogstraat, Midden-Hoogstraat en Neder- of Korte Hoogstraat. De Opper-Hoogstraat liep van de Torrepoort tot aan de Peperstraat: de Midden-Hoogstraat lag aan het Rijke Gasthuis en ging van de hoek van de Peperstraat en Holstraat tot aan de Akkerstraat; de Korte Hoogstraat ging van de Akkerstraat tot aan de Brugse Poort.

Hoogstraat en Ramen waren gelegen buiten de omwalling; "buten der Turrepoorte" of "buten Turre", zoals men zegde.

Laten we duidelijk zijn. Het is niet de bedoeling om hier de Hoogstraat in haar geheel te behandelen en haar volledig in ogenschouw te nemen. Dat zal het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke en later te publiceren bijdrage waarin die belangrijke straat met haar eigen geschiedenis zal worden bekeken. We beperken ons nu tot het vermelden van een aantal woningen die eertijds gelegen waren aan de Noorderkant van het deel van de Hoogstraat tussen de Ramen en de Peperstraat. Sommige van die panden hadden afhankelijkheden, dienst- of bijgebouwen en een tuin in de Komijnstraat of in de Brouwersstraat. Dat is de reden waarom we ze hier bespreken.

Wat weten we over de panden die eertijds aan die kant van de Hoogstraat en van de Ramen hebben gestaan en waarvan de oudste natuurlijk in de loop

Fig. 3. Oud stadsplan van Gent. De letter J bevindt zich ter hoogte van het Klooster van Galilea in de Hoogstraat. Verder onderscheidt men de Houtleigracht, de Ramen, de Brouwersstraat, het Blindeken, de Komijnstraat, de Luxemburgstraat, de Poel, de Drabstraat, de Sint-Michielsstraat.

van de eeuwen verdwenen zijn? Wel, we weten er toch een en ander over. Dat de "brouwerijen" er goed vertegenwoordigd waren is niet van aard om ons te verwonderen. Het is ons immers bekend dat er in vroeger eeuwen in Gent geen plaats was waar zoveel brouwerijen (eigenlijk herbergen die hun eigen bier brouwden) gevestigd waren als in de omgeving van de Turrepoort (*). Er vloeyde daar dus niet alleen water maar ook tamelijk veel bier...

Volgens Fr. De Potter lag in de Hoogstraat, aan de Noorderkant, de brouwerij "den Lanteern", bekend van de laatste jaren van de 14de eeuw, met een

(*) G. Broget: "Aan de Houtlei vroeger en nu" in: Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang, nr. 1.

lochting langsheen de stadsgracht: "Huus buuten der Torrepoorten ... wesende de bruwerie "den Lanteern" ... met eenen cleenen huusekin daer achter ... up dwater in de Ramen (Act.en Contr., keure, 1448-1149); ook nog: "Gheerolf van der Scelstraete ende Symoen Billet, fn Stevins ... kende dat zy wel ende dueghdelick vercocht hebben Janne Volke, Willems zone, tvieren-deel ende XIIen deel in tgheel huus. ... staende buten der Turrepoorte, wesende een brauwerie, gheheeten den Lantheerne ... achtere uitgaende jnde Ramen ... met een lochtinghe up twatere". (Act. en Contr., keure, 1488-1489).

Daarnaast bevond zich een andere brouwerij "den Keerskorf" met een poort in de Ramen; "Twee huusen metten lochtinghen, staende deene neffens dandere up de Hoochstrate, deen de bruwerie "den Keerscorf" ende dander "den Lantheern" (Act.en Contr., keure, 1518-1519): "Twee huussen... duer de Turrepoorte, beede up den houck van den Rame, deene neffens thuus van Jacques de Gruutere, gheenaempt den Keerskurf ende dandere naest den watere up de Oostzide van de voorn. Rame".

Het hoekhuis van de Ramen aan de Oostzijde werd, steeds volgens de Potter, in de 15de eeuw aangeduid met de naam "tScaec"; "Huus... eene brauwerie wesende, gheenaemt den Keerskurf ... up de Hoochstrate buten Turrepoorte, naest den huuse gheenaemt den Lantheerne, an deen zijde, ende den huuse gheenaemt tScaec an dander" (Weezenboek 1497-1498). Daarna werd het genoemd "Hemelrijcke", een stove (openbaar badhuis)in 1565 en "het Schip" in 1665. Dicht daarbij was ook "de Mand" gelegen (1436).

Het hoekhuis aan de Westkant van de Ramen wordt gewoon vermeld maar, zegt De Potter, zonder benaming. Het volgende droeg de naam "den Duutschen Leghere": "Huus ...ande Hoochstrate an deen zyde van den huuse ende brauwerie gheenaempt "den Keerskorf" ende an dander zyde den huuse gheenaempt "den Duytschen legere", commende metten achterhuuse uyt inde Rame" (Act.en Contr., gedeele, 1602-1603). Het huis "den Duytschen Legere" moet wel een grote lochting gehad hebben vermits het, volgens het register der Keurschepenen over 1606-1607, een achterhuis had in de Comijnstraat.

Aan de Westkant van voornoemd huis was in 1610 de herberg en hostelry "De Zwane" gelegen. Daar dichtbij bevond zich het "Hoghehuus" dat gebouwd was op grond die toebehoorde aan ser Daneel de Ruddere: "Huus, heet tHoghe Huus, buten torre, up ser Daniels Rudders erve" (Weezenboek 1365-1366).

In de 14de-15de eeuw was de Hoogstraat verre van volledig bebouwd. Volgens het Weezenboek over 1369-1370, lag er terzijde van het Hogehuus een meers van 722 en een ander van 412 roeden.

Het "Hoghe Huus" was een vrij groot gebouw waar in de loop van de 14de eeuw de familie Goethals woonde. Een lid van die familie, namelijk Hendrik

Goethals werd in 1358 vermoord. De schuldigen werden door de Schepenen veroordeeld tot een boete van 50 pond groote.

Die Hendrik Goethals werd in een oorkonde van 1349 "Hendrik Goethals an den turre" genoemd, wat dus duidelijk verwees naar de plaats waar hij woonde, in de omgeving van de Turrepoort en laat veronderstellen dat hij als zodanig algemeen gekend was. De man stond blijkbaar goed aangeschreven want nadat hij vermoord werd, las men over hem in het Zoendingckboek van 1359: "... Heinrick Goethalse up tHogehuus, die een puur onschuldich man was...". Hij viel echter als slachtoffer van een vete tussen begoede geslachten, wat in die tijd geen zeldzaamheid was.

De oude herenwoning "het Hoghe Huus" werd in de loop van de 16de eeuw eigendom van J. Verrekens, een kruidenier, die het pand op zijn beurt in 1583 verkocht aan H. Eeckman. In 1630 behoorde het toe aan A. Van Daele en was het belast met een rente van 20 deniers ten voordele van de quotidiane van de St. Jacobskerk.

Eveneens in de Opper-Hoogstraat, dus tussen de Ramen en de Peperstraat, lagen de brouwerij "ten Vaenkine", vermeld in een Schepenacte van 1368, evenals "t Lammeken" brouwerij in de 15de-16de eeuw: "Een brauwerije... gheheeten tLammeken, metten lochtinghe ... buter Turrepoorten up de Hoochstrate ... achter uutcommende met eender poorten jnt straetkin mer Symoens de Lalaing huus was" (Act.en Contr. 1484-1485).

Er waren aan de Noordkant van de Hoogstraat toch nog andere panden dan brouwerijen. Daar woonde immers ook in drie naast elkaar staande gebouwen de familie Bertili. In een ervan verbleef Frans Bertili, kolonel in dienst van de Venetiaanse Republiek. In de loop van de 17de en het begin van de 18de eeuw behoorde de woonst van Frans Bertili achtereenvolgens aan verschillende eigenaars. In 1724 kwamen het huis en de tuin in het bezit van Olivier Reylof.

OLIVIER REYLOF, wiens vader een Gents koopman was, werd in 1684 in Amsterdam geboren. Hij liep school, studeerde en woonde te Gent. In 1724 liet hij aan de Hoogstraat een prachtige herenwoning bouwen die wij heden ten dage nog steeds kennen onder de naam "HOTEL REYLOF".

Op bijgaande foto (Fig. 4) ziet men het ontwerp zoals het werd opgemaakt bij het indienen van de bouwaanvraag voor deze stijlvolle woning.

Het ontwerp werd door het Stadsmagistraat op 18/9/1724 aanvaard en goedgekeurd. Met zijn buitengewoon sierlijke en zeer evenwichtig geconcepioneerde gevel gold het als een van de mooiste gebouwen in de Lodewijk XIV-stijl in onze stad.

In zijn bijdrage "Orde en Maat in het Gentse Classicisme. De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen", waarin hij handelt over "Brede Gevels met middenrisalieten volgens de Gulden Snede", heeft Jean-Pierre Esther het ook over het Hotel Reylof. Hij schrijft daarin o.m.: "Het ontwerp voor de

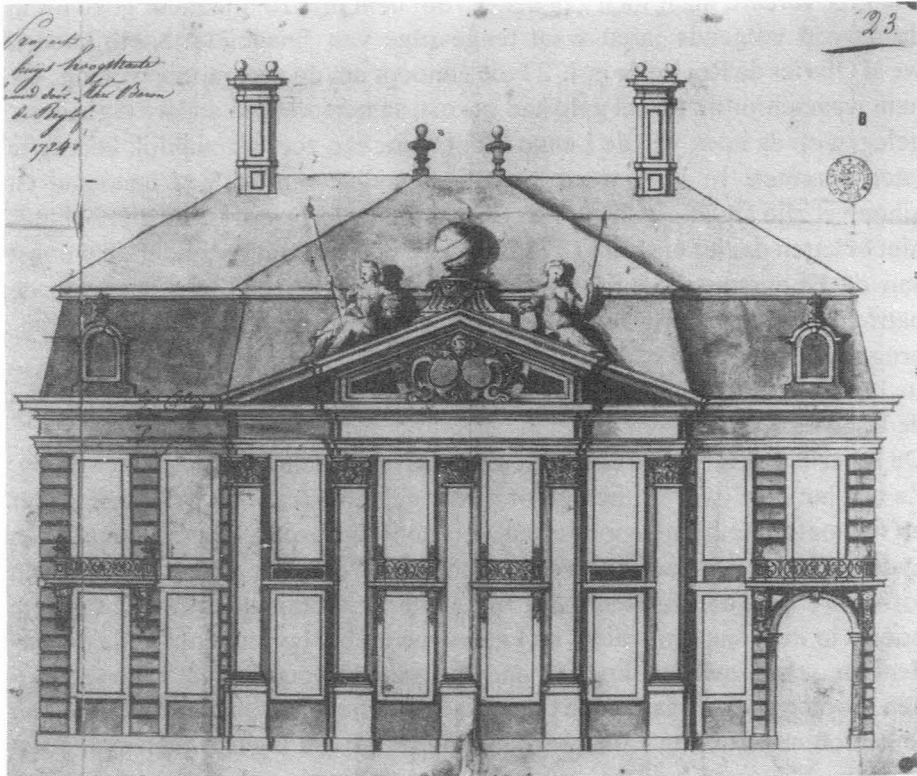

Fig. 4. "Hotel Reylof". Ontwerp bouwaanvraag model 1724. Gents Stadsarchief.

natuurstenen gevel van de herenwoning van baron Reylof is duidelijk volgens de Gulden Snede geconcipeerd". Hij geeft er de berekeningen bij aan. Het was een zeer groot goed vermits het zich met zijn bijgebouwen en tuin uitstreckte tot in de Komijnstraat. Men kan dat trouwens vaststellen op het oude stadsplan van Fig. 3, hierboven aangehaald.

Olivier Reylof, die zeer veel van letterkunde hield, schreef ook Latijnse gedichten. Van hem verschenen in 1711 bij Michel Graet twee bundels latijnse poëzie, allebei: "Poematum libri tres" geheten. Ze onderscheidden zich echter door de ondertitels: (A) "Continent Eglogas sacras et profanas, Librum de Piscibus, et alterum de Ranis cum Appendice"; (B) "Continent Effectus mirabiles divini amoris, Sermonem de Invidia et Zelotypia, querelam animae in Inferis detentae cum Appendice". De tweede bundel kreeg een herdruk in 1728 bij P. de Goesin en de eerste kreeg er een in 1732 eveneens bij de Goesin. In zijn gedichten behandelt Reylof de meest verschillende onderwerpen. Hij schreef ook redevoeringen in het Latijn o.m. de "Oratio de nihilo" en "Oratio circa aliquid".

In 1712 had Reylof de titel van baron verkregen. De man was er natuurlijk

wel mee vereerd maar toch zag het er voor hem niet zo bijzonder goed uit in de daarop volgende jaren want tengevolge van financiële moeilijkheden werd Olivier de Reylof er in 1727 toe genoopt om de zeer mooie woning, die hem waarschijnlijk teveel geld had gekost, samen met een andere eigendom, gelegen op de hoek van de Lange Munt, voor een zeer aanzienlijk bedrag te laten berenten. In 1731 werd Reylof ontvanger van de Stad benoemd en alhoewel zijn situatie daardoor wel eniger mate verbeterde, kon dit nochtans niet beletten dat hij er zich in 1736 toe verplicht zag om de prachtige woonst aan de Hoogstraat openbaar te laten verkopen. Nieuwe eigenaar van de patriciërswooning werd Jozef Veranneman, heer van Burst en Van Bambrugge.

In 1764 werd het fraaie gebouw verkocht aan W.J. Hamelinck, griffier van de Raad van Vlaanderen.

De notariële akte van 1764 gaf een uitvoerige beschrijving van de woning. Ze had het o.m. over "... Een groot nieuw gebauwt schoon huys, stede ender erfve, met eene groote poorte ten voorhoofde op d'Hoogstrate, aen d'een zyde ghehuyst den naerschreven cleynen huysse ende ter andere de hoirs van joffrauwe de weduwe Neerincx, van achter uytcommende met een groote poorte in de Commynstraete, met alle syne toebehoorten, app. ende dependentien ... bequaem om koetsen ende peerden te houden, met eenen schoonen grooten hof, terrasse ende binneplaetse of nederhof, bequaem om aldaer te keeren met koetsen ende peerden, hoedanigh die ingespannen syn, mitsgaeders differente kelders, remisen ende stallingen, gloriëtte waschhuys, houthuys ende alle voordere commoditeyten ende edificien...". Werkelijk een patriciërswooning in de echte betekenis van het woord.

Inmiddels was Olivier de Reylof in 1741 overleden.

Op het einde van de 19de eeuw was de woning eigendom van de heer A. Wauters; nog later van de heer Ronse, Advocaat. In 1961 werd ze door de Luikse Verzekeringsmaatschappij, die er eigenaar van geworden was, met veel zorg hersteld en gerestaureerd waardoor ze haar oorspronkelijke praal voor een groot deel terugvond. Vandaag zijn in het Hotel Reylof diensten ondergebracht van het Ministerie van Financiën - Administratie van de BTW - Registratie en Domeinen.

Zoals we het Hotel Reylof nu kennen, is de gevel evenwel minder breed dan hij oorspronkelijk was. Hij telt nog slechts zes in plaats van acht traveeën. In de loop van de tijd zijn aan de linkerkant van de gevel twee traveeën verdwenen die werden ingenomen door het ernaast gelegen gebouw. De gevel heeft er wel aan symmetrie bij ingeboet. Het Hotel Reylof blijft ontegensprekelijk een van de zeer mooie herenwoningen in onze stad.

Ook andere grote mooie woningen uit vroegere bouwperiodes, aan de Hoogstraat gelegen, hadden en hebben nog een achterbouw, een uitgang en een poort in de Brouwersstraat. Dit is, benevens het Hotel Reylof, o.m. ook

nog het geval voor de monumentale woonst met bepleisterde en hoog versierde gevel (nrs. 34, 32, 30), een kelderverdieping, drie bouwlagen en vier traveeën tellend. Het geldt eveneens voor het huis (nr. 28), met gedecapeerde gevel, in rode baksteen, 19de eeuw, drie en een halve bouwlagen en vier traveeën. En het is ook zo voor de grote, mooie woning met bepleisterde gevel, drie bouwlagen en zes traveeën, aan het nr. 20 in de Hoogstraat. Aanvankelijk had deze woonst, die een zeer oude kern gehad heeft (17de eeuw), slechts één verdieping. Later in de loop van de 19de eeuw (bouwtoelating mei 1829) is er een tweede verdieping bijgekomen en werden de vensteropeningen op de eerste verdieping veranderd en afgerond.

In de zeer mooie en grote tuin met afhankelijkheden, dienstgebouwen en stallingen, staan nog de overblijfselen van de oude herberg "'t Lammeken" (15de-16de eeuw) waarover we het gehad hebben.

Op deze fraaie woning, met een zeer mooi en stijlvol interieur komen we nog terug wanneer we in een latere bijdrage de Hoogstraat in haar geheel bespreken.

Volgens de statistiek van J. Billet, koophandelaar, gemeentelijk en heerlijkheidsmagistraat en politiemeester van Gent, bevonden er zich in 1662 in de Nieuwe Ramen 36 huizen; in de Koningstraat (Brouwersstraat) 7; in de Comijnstraat 18 en in de Luxemburgstraat 19.

In de kleine volksbuurten ontstond er gebrek aan woongelegenheid. Inderdaad, zoals er in "Bouwen voor de Industrie" wordt aan herinnerd, groeide vanaf 1770 in Gent de woningnood tengevolge van de toenemende migratie van verarmde plattelandslieden die hier op zoek waren naar werk. Naar dat tekort wordt o.m. verwezen in een bouwaanvraag voor twee arbeidershuisjes die werd ingediend door een genaamde Servaes, koopman in brandhout in de Ramen, waarin er wordt uitgelegd dat zij "tot groot gerief van de cleen gemeente syn welckers woonsteden seer difficiël beginnen te worden."

Zoals we verder zullen zien, stonden in de Ramen naast kleine, nederige huisjes, ook enkele grotere en fraaie woningen. Daar woonde o.m. ook een genaamde De Waele, Proc., een van de "zestig Borgers en als Provinciaal Representant van het Gentsche Volk by acclamatie ofte toejuychinge gekozen voor het vergaderd volk in de Kerke van de H. Bavo op 28 nov. 1792. Tijdens het Franse Bewind werd de Kerk "tempel van de rede" genoemd.

Op grond van wat aan bouwkundig erfgoed lange tijd nog bewaard bleef, van getuigenissen en beschrijvingen en van wat tot op heden, zij het in mindere mate, behouden is gebleven, kan men stellen dat er in de Ramen een aantal woningen met mooie en typische gevels hebben gestaan waaronder vooral 17de-eeuwse maar niet uitsluitend. De meeste ervan zijn in de loop van de tijd verdwenen; sommige ook in de loop van deze eeuw. Andere hebben verbouwingen ondergaan; enkele hebben het tenslotte overleefd.

Aan de hoek van de Ramen en van de Poel verdween in 1841 de nog resterende toren van de Turrepoort. Andere delen ervan waren reeds eerder gesloopt.

Fig. 5. Hoogstraat, Houtlei (huizen bestaan niet meer).

De TORENBRUG of Torenpoortbrug werd in de loop van de tijd verbouwd; ze werd achtereenvolgens in 1865 verbreed, in 1882 hersteld en werd tenslotte na de demping van de Houtlei afgeschaft en verdween. We zien haar hier nog op een foto (Fig. 5) tijdens de laatste fase van haar bestaan, met links de Hoogstraat en de ingang van de Ramen. U merkt op de afbeelding hoezeer ze verschilt van de oude Torenbrug (Fig. 2).

Aan de Ramen veranderde er natuurlijk heel wat toen de Houtleigracht in 1899 werd gedempt. De aangewonnen grond werd ten dele verkocht en bebouwd. Dat was o.m. het geval voor de bouw van de stadsschool in het Klein Raamhof. In 1904 werd de Poel verbreed en de rooilijn van de huizen aangepast aan die van de Hoogstraat. Ook de Ramen werden toen verbreed en daarbij sneuvelden een aantal oude huizen met mooie en typische gevels. Op bijgaande foto (Fig. 5b) een zicht op de Ramen vóór de verbreding.

Aan de WESTKANT van het deel van de RAMEN, GAANDE VAN DE HOEK VAN DE HOOGSTRAAT TOT AAN DIE MET DE BROUWERS-STRAAT, stonden er in de loop van deze eeuw nog een aantal oude en mooie woningen die in belangrijke mate aldaar het stadsgezicht bepaalden. We geven hierna ter illustratie enkele foto's uit de jaren 1920 en 1930.

Op de hoek Ramen/Hoogstraat stond een pand met een oude, bepleisterde gevel, waarin lange tijd nog een groenten- en fruitwinkel gevestigd is geweest. Het was een oud, sfeervol huis met een klein poortje in de Ramen.

Fig. 5b. Een beeld van de Ramen, vóór de verbreding, 1900. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten.

Fig. 6. Ramen: huizen: deel van nr. 5, nr. 7 volledig en deel van nr. 9. Foto 1930. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Fig. 7. Ramen: huizen nr. 11 en nr. 13. Foto 1923. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Fig. 8. Hoekhuis Ramen/Brouwersstraat. Eertijds. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Tot op het ogenblik dat het, begin van de jaren zeventig verdween, had het vrij goed zijn karakter bewaard. Nu blijft alleen nog de herinnering aan deze eenvoudige maar typische oude woonst.

Iets verder in de Ramen stond eertijds het huis, het nr. 5 dragend, met in de gevel boven de ingangseur de data 1445-1903, duidelijk herinnerend aan de verre oorsprong en de latere verbouwing; men ziet er een smal stukje van op een foto van 1930 (Fig. 6). Op dezelfde foto staat de woonst afgebeeld met het nr. 7. Het gaat om een oud pand met een bepleisterde gevel en dakkapel in trapvorm. Daar bevond zich op dat ogenblik de zaak van R. Tijtgat, kruidenierswaren, fruit, groenten, conserven. Een werkelijk typische oude woonst, wellicht uit de 17de eeuw. Op dezelfde foto ook nog een klein stuk van de gevel van het huis nr. 9.

Een foto uit 1923 (Fig. 7) toont het huis nr. 11, dat blijkbaar reeds een verbouwing heeft ondergaan aan de gevel en er meer vervallen uitziet; bemerk de luiken aan het raam op het gelijkvloers. Op dezelfde foto het oud huis nr. 13 aan de hoek van de Ramen en de Brouwersstraat met een zeer mooie trapgevel; daar bevond zich de zaak van Jozef Inghels. Een andere foto (Fig. 8) toont het zeer oude hoekhuis volledig evenals een paar kleine, oude huisjes in de Brouwersstraat.

Men mag dus zeggen dat er ook nog in deze eeuw in de Ramen vanaf de hoek met de Hoogstraat tot aan die met de Brouwersstraat enkele karakteristieke panden hebben gestaan met typische, oude gevels.

We bekijken thans de overzijde van de straat. De OOSTKANT VAN DE RAMEN gaande van de hoek met de POEL TOT AAN DIE MET HET KLEIN RAAMHOF was, zoals hij er voorkwam vóór de afbraakwerken medio de jaren 1960, van recentere datum. Inderdaad, in het begin van deze eeuw werd op de Poel, aan de Noordkant, een rij mooie woningen met bepleisterde lijstgevel opgetrokken. Dat was eveneens het geval aan de Oostzijde van de grote Ramen waar gelijkaardige woonsten in eenzelfde bouwtrant kwamen. Ze vormden samen een evenwichtig geheel dat zich op die plaats zeer goed profileerde, zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 9). De hele rij vertoonde een doorlopende witte straatwand.

Op de hoek van de Poel en van de Ramen was een tijdlang de zaak gevestigd van K. Van Malle, drukker-fotografeur, die een bekend prentkaart-uitgever was. Later kwam op diezelfde plaats ook nog een antiekzaak die er bleef tot in 1965 het gehele blok, Poel en Ramen aan de Oostzijde, gesloopt werd om plaats te maken voor een uitgebreid burelencomplex waarin de Diensten der Directe Belastingen ondergebracht zijn. De architectuur van dit groot gebouw is het stadsbeeld aldaar zeker niet ten goede gekomen. Wel integendeel, het deel van de Ramen, gaande van de hoek van de Poel tot ongeveer aan het Klein Raamhof verloor, op één gebouw en een afsluitingsmuur met een mooie ijzeren poort (anno 1900) na, volledig zijn karakter.

Fig. 9. Hoek Ramen/Poel vóór 1965. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Maar het was niet alleen de Oostzijde van de Ramen die het hard te verduren kreeg. Begin van de jaren '70 onderging de WESTKANT, gelegen tussen de Hoogstraat en de Brouwersstraat, een gelijkaardig triestig lot, toen de hele rij onder de slopershamer viel voor de bouw van een ander burelencomplex waarin de Diensten van de BTW zijn ondergebracht. Op die wijze ging het karakteristieke stadsbeeld in dat deel van de Ramen volledig teloor. Er verrezen twee mastodonten van gebouwen, één aan elke kant van de Ramen, zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 10). Het oogt niet fraai en de oude buurt heeft er niets bij gewonnen maar veel bij verloren.

We gaan een stap verder in de Ramen en komen links aan de Brouwersstraat. Eerst iets over de naam van de straat. In 1662 vermeldt J. Billet: "Koningstraat"; in 1796 staat ze op het plan Goethals aangeduid met de naam "Korte Koningstraat". Op het plan Gevaert-Vanimpe van 1878 heet ze: "rue des Brasseurs" (Brouwersstraat). Volgens V. Fris staat ze in het Reglement van 1812 vermeld als "Brauwerstraat".

We willen er terloops op wijzen dat op het voornoemd plan Goethals, het deel van de straat, lopend van de Hoogstraat tot aan het huidig Klein Raamhof, aangeduid staat met de naam "Keysers Dreve"; verder naar de Burgstraat toe is het den "Ram straat".

Kenmerkend voor de Brouwersstraat is wel dat aan haar linkerkant de achterbouw uitkomt van een aantal mooie en grote herenwoningen die gelegen zijn aan de Hoogstraat. Laten we dit even bekijken.

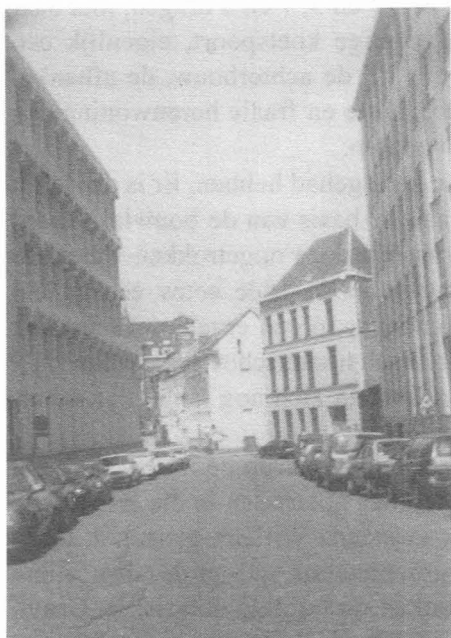

Fig. 10. Ramen: twee mastodonten van gebouwen 1993. Eigen foto.

Fig. 11. Brouwersstraat: kleine oude huisjes en Poort 1993. Eigen foto.

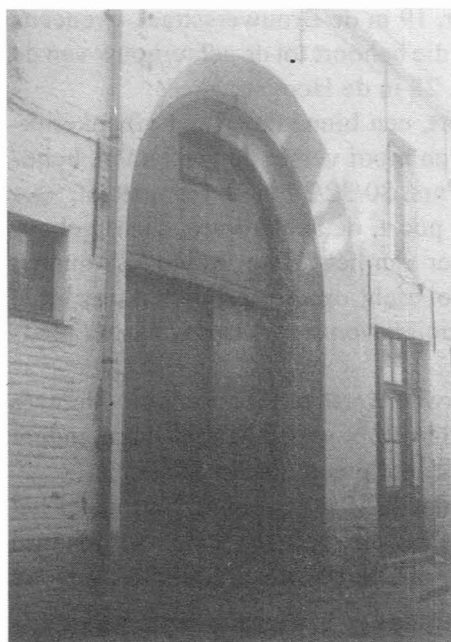

Fig. 12. Brouwersstraat: een mooie oude poort 1993. Eigen foto.

Fig. 13. Hoek Brouwersstraat/Ramen. Hedendaags. Een zielige en troosteloze aanblik. 1993. Eigen foto.

De kleine, typische oude huisjes, die de nrs. 3 en 5, 7 en 9 dragen, met daar tussen in de grote en mooie rondboogvormige koetspoort, eigenlijk een dubbele poort (Fig. 11 en 12), leunen aan bij de achterbouw, de afhankelijkheden en de mooie tuin van de grote, ruime en fraaie herenwoning aan het nr. 20 in de Hoogstraat, waartoe ze behoren.

Deze achterbouw zelf moet een vrij oude kern gehad hebben. Er is duidelijk een oudere gevel geweest en men ziet aan de basis van de bouwlaag (kant van de tuin) stukken van de hardsteen waarin deze opgetrokken werd. De kleine huisjes, hiervoor ter sprake, zouden in de 18de eeuw een geheel gevormd hebben van vier werkmanswoningen. In een ervan ziet men nog zeer duidelijk binnenin het voor die tijd typisch tussenschot in glas (een sas). Aan de zijkant van de mooie koetspoort hebben zich nog lange tijd schutpalen bevonden voor de wielen van de koetsen.

Op de koetspoort een klein koperen plaatje met daarop de naam "William Cruyt"; zo heette de oudste van drie generaties notarissen in die familie, de grootvader die overleden is. Zijn zoon, eveneens William genaamd, thans erenotaris, is een goed kenner van de geschiedenis en van de plaatselijke geschiedenis in het bijzonder. We bedanken de huidige notaris, B. Cruyt, voor de vriendelijke bereidwilligheid waarmee hij ons een aantal zeer interessante historische gegevens in verband met het gebouw aan de Hoogstraat verstrekte.

We zetten onze tocht verder. Aan het nr. 19 in de Brouwersstraat, eveneens aan de Zuidkant, bevindt zich een poort die behoort tot de achterbouw van de mooie herenwoning gelegen aan het nr. 28 in de Hoogstraat.

Aan het nr. 21 eveneens een grote poort, een binnenkoer met afhankelijkheden; de fraaie achtergevel met grote en mooi versierde glasramen, behorend tot de statige herenwoning aan de nrs. 30/32/34 in de Hoogstraat.

En tenslotte het nr. 23, een grote witte poort, de achterbouw, dienstgebouwen, afhankelijkheden en de binnenkoer van het "Hotel Reylof". Wanneer de poort openstaat, krijgt men een mooi zicht op de sierlijke en prachtige achtergevel van deze 18de-eeuwse patriciërswohnung waarover we het reeds gehad hebben.

Er staan aan de Zuidkant van de Brouwersstraat ook nog enkele kleinere huizen waarvan enkele ook nog een oudere kern gehad hebben naast andere van recentere datum en zonder eigenlijke architectonische betekenis.

In de marge kunnen we nog vermelden dat de "Bibliographie Nationale" het huis, dat door de schilder Gaspard De Craeyer rond 1665 in Gent gehuurd werd, verkeerdelijk in de Brouwersstraat situeerde. In werkelijkheid bevond het zich in de Kammerstraat.

Aan het einde gekomen van de Brouwersstraat, maken we rechtsomkeer en ongeveer halverwege van de straat maar dan aan de NOORDZIJDE, staan we voor overblijfselen van de oude gebouwen van de vroegere alcohol-

stokerij Claeys-Fiévé, een stuk industriële archeologie. Rond en in de omgeving van de alcoholstokerij had de heer Claeys destijds verschillende kleine woningen laten bouwen.

Vooraleer de hoek met de Ramen te bereiken zien we links in de Brouwersstraat wat nog rest van een oud industrieel pand dat thans ten dele gebruikt wordt door een carrosserie die om de hoek gelegen is.

Op de hoek zelf van de Brouwersstraat en van de Ramen staat de ruïne van een volledig vervallen en zelfs deels afgebroken huis met daarnaast een stuk braakliggende grond. Reeds jaren bevindt het zich in die bouwvallige toestand; rondom een muurtje in zendersteen en op de uitkant van het voetpad een paaltje met een plaatje "Brouwersstraat". Het geheel biedt een zielige en troosteloze aanblik zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 13).

G. BROGET
Mei 1993
(t vervolgt)
